

Het kleine heelal

tekst: Annejan Mieras

illustraties: Evelien Jagtman

Lemniscaat 2023 - € 14,99 - ISBN 9789047713005

Bevraagd met een Zilveren Griffel 2024

Groep
7-8 (NL)
Leerjaar
5-6 (B)

Thema's
•vriendschap
•geheimen
•het heelal
•ouder in
gevangenis

Raaf heeft vette pech. Ze is geschorst op school, haar vader heeft oponthoud met zijn sleepwagen en tot overmaat van ramp is er een lekkage in hun appartement. Met haar moeder gaat ze daarom tijdelijk in een oude caravan op een camping wonen. Daar is in de herfst niet veel te beleven. Hoewel... wat doet Nicolaas, de zoon van de campingbaas, in het mysterieuze bos achter de caravans? En waarom doet haar moeder zo geheimzinnig over haar vader?

1 Vooraf

In het leven van Raaf loopt alles anders dan gepland. Van de ene op de andere dag verandert haar leven. Raaf peinst: 'Blijf je dezelfde als alles om je heen verandert? Als je vanbinnen steeds holler wordt?'. Raaf wil terug naar haar oude leven, toen alles nog normaal was en het holle gevoel in haar buik nog niet bestond. Maar eerst moeten er geheimen onthuld worden. Waar is haar vader? Wat is er met Nicolaas aan de hand? Hoe kan ze de afstand tussen haar en haar beste vriendin verkleinen? De spanning wordt goed opgebouwd. Je leest wat Raaf vermoedt en doet, en of dit goed uitpakt.

2 Introductie boek

Laat de cover van het boek zien. Vraag:

- Wat zie je allemaal op de illustratie?
- Kun je op basis van de illustratie al bedenken waar het verhaal over gaat?
- De titel is *Het kleine heelal*. Wat zou de schrijver met deze titel bedoelen, denk je? Kun je op de illustratie aanwijzingen vinden voor je idee?

Lees de tekst op de achterkant voor.

- Past deze tekst bij de illustratie op de cover? Wat zou de link kunnen zijn?
- Ondersteunt de tekst jouw voorspelling van waar het verhaal over gaat?

- Raaf gaat op een camping wonen. Hoe zou jij dat vinden? Denk je dat Raaf met plezier op de camping woont? Wat verwacht je dat Raaf hier gaat beleven?

Lees de quote van Copernicus op de eerste pagina 'In het midden van alles woont de zon.' Wie was Copernicus? Wat bedoelt Copernicus hiermee? Zijn de leerlingen het eens met deze uitspraak? Wat zou deze uitspraak met het verhaal te maken kunnen hebben?

3 Voorlezen

De vragen die gesteld worden zijn geïnspireerd op de aanpak 'boekgesprekken' van Aidan Chambers. Alle antwoorden zijn goed: alles mag en kan verteld worden. Wees nieuwsgierig naar wat de leerlingen te vertellen hebben en vraag door.

Doel van de vragen:

- De leerlingen denken na over de ontwikkeling die de personages doormaken.
- De leerlingen denken na over het verloop van het verhaal.

Lees steeds een hoofdstuk voor (of wissel af met de kinderen).

Lees de eerste twee hoofdstukken.

- Je kent Raaf nog niet zo goed, maar je hebt vast een beeld van haar in je hoofd. Hoe zie jij Raaf? Omschrijf haar in drie woorden. Denk je dat dit beeld wordt bijgesteld of zegt je eerste indruk vaak genoeg? En hoe denk je over de moeder van Raaf? Onderbouw je antwoord met een voorbeeld uit het boek.
- Hoe vindt Raaf het op de camping? Past dit bij jouw beeld van wonen op een camping?
- Hoe heet de camping? Vind je de naam passend of

kun je dat nog niet zeggen? Welke woorden die je tegengekomen bent in de tekst passen bij het heelal?

- Voorspel: waar denk je dat de vader van Raaf is? Waarom mag Raaf niet weten waar hij is, denk je?
- Wie of wat is Zoef? Waar baseer je dat op? (In hoofdstuk 4 vind je het antwoord.)

Lees tot en met hoofdstuk 6.

- Is je beeld van Raaf nog hetzelfde als na het lezen van de eerste twee hoofdstukken?
- Raaf is geschorst. Vind je dat terecht? Hoe denkt haar moeder over de schorsing? Denk terug aan wat je gelezen hebt in de vorige hoofdstukken. Hoe zou jouw moeder het vinden als je geschorst bent, en jijzelf?
- Heb je zin om het boek verder te lezen, is je nieuwsgierigheid gewekt? Wat denk je dat er straks gaat gebeuren?

Lees tot en met hoofdstuk 11.

- Wat weet je allemaal over de vader van Raaf? Hoe zou je hem omschrijven?
- De vader van Raaf neemt altijd het zwarte sleutellokoffertje mee als hij weggaat. Heb jij iets dat je altijd meeneemt? En je vader, moeder, broer of zus?

- Raaf krijgt een hol gevoel in haar buik, een gevoel dat ze eerder ook al had. Waar komt dit gevoel vandaan, denk je? Kun je je voorstellen dat ze zich zo voelt? Hoe zou ze er weer vanaf kunnen komen?
- Vind je dat Raaf een moeilijke of een makkelijke tijd doormaakt? Heeft haar thuissituatie invloed op haar gedrag, denk je? Wat zou Raaf helpen om zich fijner te voelen?

Lees tot en met hoofdstuk 15.

- Vraag de leerlingen om samen te vatten wat ze in de afgelopen hoofdstukken gelezen hebben. Welke thema's vind je bij het boek passen? Vindt iedereen dat? Is het waarschijnlijk dat de thema's in de loop van het verhaal nog veranderen?
- Heb je al enig idee waar Raafs vader kan zijn?
- 'Hij draait een beetje maar komt nauwelijks vooruit. Net als ik.' Wat bedoelt Raaf hiermee?
- Raaf besluit met een gestolen euro een van de fruittella's terug te betalen. Wat vind je van deze actie?
- Raaf noemde de jongen van de camping 'geit'. Heeft dat invloed op het beeld dat jij van de jongen hebt? Stel, ze had hem 'tijger' of 'walvishaai' genoemd, had dit jouw beeld dan veranderd? Welk beeld heb je nu, nu je weet dat hij Nicolaas heet?

Lees tot en met hoofdstuk 18.

- Welk gevoel gaat door Raaf heen als ze de spullen van haar vader ziet, denk je?
- Waarom denk je dat de spullen van Raafs vader daar staan?
- Denk je dat het belangrijk is voor het verhaal dat Raaf de spullen heeft zien staan? Leg uit.
- Hoe zou je de band tussen Raaf en Nicolaas omschrijven? Zijn ze vrienden of kun je dat nog niet zo noemen?
- Waarom denk je dat Raaf sterren en alles in het heelal haat? Denkt ze daar nog hetzelfde over als ze sterren is gaan kijken met Nicolaas? Heb je ooit naar de sterren gekeken? Hoe was dat?

Lees tot en met hoofdstuk 24.

- Hoe heeft de vriendschap van Miracle en Raaf zich ontwikkeld? Hoe denk je dat de vriendschap zich verder gaat ontwikkelen?
- Waarom vertelt Raaf niet alles meer tegen Miracle, denk je?

- Beschrijf hoe de band tussen Nicolaas en Raaf zich ontwikkeld heeft, van het eerste moment in de supermarkt, tot samen in de hut, tot nu.
- Denk je dat Miracle en Nicolaas vrienden kunnen worden? Of staan hun denkbeelden hen in de weg? Hoe denk jij over het ontstaan van de aarde?
- Hoe gedraagt Raaf zich? Vind je deze houding bij haar passen?

Lees tot en met hoofdstuk 28.

- Welk beeld hebben de leerlingen nu van de vader van Raaf? Is dit beeld veranderd gedurende het verhaal?
- En hoe denken ze over de moeder van Raaf?
- Oom Fred leek een lieve man, maar Fred lijkt fout te zijn. Waarom geloofden ze hem vroeger toch?
- Wat vind je van de uitspraak: 'Het zit niemand altijd mee. Het gaat erom dat je er wat van maakt'? Hoe past deze uitspraak bij Raaf, haar moeder, Nicolaas en de vader van Raaf?
- Voorspel hoe het verhaal afloopt. Denk na over de relatie tussen Raaf en Miracle, haar moeder en vader, maar ook over Fred, Nicolaas en Janek.

Lees tot en met hoofdstuk 36.

- Hoe zou Raaf zich voelen als ze het huis van bewaring binnengaat?
- Welk gevoel krijgt Raaf van de gezinsbegeleider, denk je? Herken je dit gedrag bij Raaf?
- Hoe denk je dat het gesprek tussen Raaf en haar vader verloopt?
- Als de vader vertelt waarom hij het gedaan heeft, wat denk je dat zijn reden zal zijn?

Lees het boek uit.

- Hoelang duurt het verhaal, denk je?
- Welke ontwikkeling heeft Raaf doorgemaakt? Kun je veranderen in zo'n korte tijd of zitten al je karaktereigenschappen al in je?
- Wat vond je mooi, leuk of goed aan dit boek?
- Wat vond je niet leuk, moeilijk of onduidelijk?
- Zag je een patroon of bepaalde verbanden?
- Wat ga je thuis over dit boek vertellen?

4A Verwerking: Herinneringen

Doelen:

- De leerlingen bekijken kunstwerken van Picasso.
- De leerlingen tekenen iets waar ze een fijne herinnering aan hebben.

Sluit aan bij kerndoel 54: *De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.*

Benodigdheden:

- A4-papier
- waskrijt

1. Welke schilder wordt in het boek meerdere malen aangehaald? Welke rol heeft Picasso in het boek? Wat was er zo speciaal aan de krijtjes die Raaf van haar vader kreeg? Waarom maakte Raaf een tekening? Wat stond er op de tekening? De boom is gekapt. Denken de leerlingen dat Raaf over twintig jaar nog weet hoe de boom eruitzag? Is het belangrijk om herinneringen vast te leggen?

Zoek verschillende kunstwerken van Picasso op. Stel de leerlingen vragen over zijn werk, zoals: Wat valt je op? Welke kleuren gebruikt hij? Wat vind je van zijn werk? Picasso schildert vooral mensen. In deze opdracht passen de leerlingen zijn techniek toe bij het tekenen van een herinnering aan thuis.

2. De leerlingen denken na over een herinnering aan thuis. Ze kiezen iets tastbaars, zoals een raam, een boom of een klein voorwerp zoals een beeldje of een bord dat belangrijk voor hen is, of een plek, bijvoorbeeld een ruimte of een stoel waar ze graag in zitten. De leerlingen tekenen de herinnering aan dit voorwerp of deze plek. Dit doen ze met krijt. Daag ze uit om de schildertechniek van Picasso toe te passen: kleuren, geometrische figuren, abstractie.

3. Nodig de leerlingen uit om iets over hun tekening en hun herinnering te vertellen. Wat maakt het voorwerp of de plek zo bijzonder? Hoe zou je je voelen als het er niet meer is, zoals de boom van Raaf die omgekapt werd?

4B Verwerking: Dichten

Doelen:

- De leerlingen benoemen wat ze speciaal aan een persoon vinden.
- De leerlingen leren gevoelens en gedachten te verwoorden in een gedicht.

Sluit aan bij kerndoel 9: *De leerlingen krijgen plezier in het lezen en schrijven van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten.*

1. Nicolaas vraagt aan Raaf wat ze aan haar vader mist (p. 100). Op haar beurt vraagt Raaf ook wat hij aan zijn moeder mist (p. 164). Raaf en Nicolaas benoemen dingen

als: zijn warme handen, de stem, zijn boterhammen, samen naar de sterren kijken, dat ze er is. Vraag de leerlingen om vijf dingen op te schrijven over hun vader, moeder, verzorger of iemand anders die belangrijk voor hen is. Wat maakt deze persoon speciaal? Waar heb je een fijne herinnering aan? Wat doen of zeggen ze altijd?

2. De leerlingen maken een gedicht. Een gedicht voor een speciaal persoon, waarin ze de vijf punten uit opdracht 1 verwerken. Het gedicht moet minstens twaalf zinnen lang zijn. Bespreek kenmerken van een

gedicht, zoals rijm, ritme en het gebruik van beeldspraak. Vertel dat niet alle gedichten rijmen, dat er soms een AABB-schema wordt gebruikt, maar dat een ABAB-schema ook kan. Bedenk samen bij beide rijmschema's een voorbeeld. De leerlingen kunnen ook een acrostichon maken: ze schrijven de naam of een woord dat bij hun persoon past verticaal op en maken bij iedere letter een zin.

3. Nodig de leerlingen die het willen uit om hun gedicht voor te dragen aan de klas. Laat de leerlingen hun gedicht illustreren, opvouwen of inpakken, zodat ze het aan de speciale persoon kunnen geven.

5 Verder lezen

Juno is zo boos dat haar ouders een camping hebben gekocht dat ze in een caravan gaat wonen in *De zomer waarin ik in een caravan woonde* van Evelien Feltzer. Maar dan laat Dean haar zien hoe bijzonder de camping is. Zou ze zich er toch thuis gaan voelen? Meer lezen over geheimen? Dan mag *De geheime tuin* van Frances Hodgson Burnett, vertaald door Imme Dros, niet ontbreken. Mary mag niet in de verboden kamer en geheime tuin komen, maar ze heeft een hekel aan verboden en aan geheimen. Kan ze de geheimen ontrafelen?

Lees *Het dikke boek van ons bijzondere heelal* van Will Gater als je meer wilt weten over het heelal. Of lees het met een Zilveren Griffel bekroonde *Het mysterie van niks en oneindig veel snot* van Jan Paul Schutten. Hierin ontdek je hoe het heelal ontstaan is.

Colofon

© Stichting Lezen

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek op school (Stichting Lezen/KB, de nationale bibliotheek).

Auteur

Patsboem! educatief

Vormgeving

Judith Schoffelen &
Erik olde Hanhof

www.lezen.nl